

Wolontariat w przedszkolu

Opracował i zaktualizował: Marcin Majchrzak, prawnik, członek Okręgowej Izby Radców Prawnych w Warszawie, świadczy pomoc prawną w ramach własnej kancelarii, autor licznych opracowań i artykułów z zakresu tematyki kadrowo-płacowej, prawa związkowego oraz prawa oświatowego

Podstawa prawna:

- *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1740 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 910 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1057 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1398 ze zm.),
- *Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 984),
- *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach* (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1604).

Dyrektor przedszkola może nawiązać współpracę z wolontariuszem w celu urozmaicenia oferty opiekuńczej i wychowawczej placówki. Takie rozwiązanie niesie wiele korzyści dla wychowanków przedszkola, jego pracowników oraz samych wolontariuszy, którzy zdobywają cenne doświadczenie i pomagają innym. Dzięki obecności wolontariuszy dzieci przebywają w towarzystwie osób spoza stałego grona rówieśników i nauczycieli. Natomiast pracownicy przedszkola zyskują osoby pomagające im w codziennych obowiązkach, sami mogą także nauczyć się od nich czegoś nowego. Mimo niezaprzeczalnych zalet, dyrektor przedszkola może mieć pewne obawy przed rozpoczęciem takiej współpracy, dotyczące głównie regulacji prawnych czy konieczności wprowadzenia wolontariusza w środowisko przedszkolne.

Kto może zostać wolontariuszem?

Podstawowe zasady funkcjonowania wolontariatu zostały określone w *Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Artykuł 1 ust. 2 *Ustawy* reguluje warunki wykonywania świadczeń przez wolontariuszy oraz korzystania z nich. Z kolei definicja wolontariusza znajduje się w art. 2 pkt 3 *Ustawy*. Zgodnie z nim wolontariuszem jest osoba fizyczna, która

ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w *Ustawie*. Definicja ta pomimo lapidarności zawiera wiele istotnych informacji. Przez osobę fizyczną należy rozumieć każdego człowieka, niezależnie od wieku, zdolności do czynności prawnych i jego obywatelstwa. Wolontariuszem może zostać także osoba niepełnoletnia – za zgodą rodziców/opiekunów prawnych – niepełnosprawna czy będąca obcokrajowcem. Wolontariuszem nie może zostać osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej – mogą one z kolei prowadzić działalność pożytku publicznego, korzystając z pomocy wolontariuszy.

Cechy wolontariatu

Wolontariat może być wykonywany tylko ochotniczo i dobrowolnie. Nie powinno zatem dochodzić do sytuacji, w której pracownicy zakładu pracy otrzymują służbowe polecenie pomagania pobliskiemu przedszkolu po godzinach pracy. Zmuszania uczniów przez dyrektora szkoły do udzielania pomocy przedszkolu nie należy postrzegać jako wolontariat. Oczywiście, pracodawca/dyrektor może namawiać pracowników/uczniów do podejmowania się wolontariatu, ale ewentualna odmowa nie powinna wiązać się z odpowiedzialnością dyscyplinarną lub porządkową. Ostatni element charakterystyczny dla wolontariatu stanowi wykonywanie świadczeń przez wolontariusza bez wynagrodzenia.

Ważne!

Wypłacenie wolontariuszowi wynagrodzenia wyłącza wykonywanie obowiązków na podstawie *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* i może zostać uznane za zatrudnianie pracownika na podstawie umowy o pracę bądź umowy cywilnoprawnej.

Jakie zadania może wykonywać wolontariusz?

Wolontariusz powinien pełnić obowiązki określone w przepisach prawa, w tym zwłaszcza w ww. *Ustawie*. Zadania, o których mowa wskazane są również w przepisach prawa oświatowego. Zgodnie z art. 68 ust. 1 pkt 9 *Ustawy Prawo oświatowe* do zadań dyrektora należy m.in. stwarzanie w przedszkolu takich warunków dla wolontariuszy, aby współpraca prowadziła do poszerzania i wzbogacania form działalności dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej placówki. Z kolei według art. 109 ust. 5 *Prawa oświatowego* wybrane podstawowe formy działalności dydaktyczno-wychowawczej przedszkola mogą być prowadzone z udziałem wolontariuszy. Mowa tu o zajęciach:

- rozwijających zainteresowania i uzdolnienia,
- dydaktyczno-wyrównawczych,
- specjalistycznych, organizowanych dla dzieci wymagających szczególnego wsparcia w rozwoju lub pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- rewalidacyjnych dla dzieci z niepełnosprawnością.

Należy zauważyć, że przepisy prawa oświatowego nie tylko dopuszczają, ale wręcz zachęcają do zawierania współpracy pomiędzy placówkami oświatowymi a wolontariuszami.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie określa w szczególności podmioty, na rzecz których może być świadczony wolontariat – art. 42 ust. 1 *Ustawy*. Do podmiotów tych należą m.in.:

- organizacje pozarządowe, w tym fundacje i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne podległe organom administracji publicznej lub nadzorowane przez te organy.

Wolontariat może być zatem świadczony zarówno na rzecz przedszkoli niepublicznych, jak i publicznych. Ponadto zgodnie z art. 42 ust. 3 *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* członek stowarzyszenia może wykonywać świadczenia – jako wolontariusz – na rzecz stowarzyszenia, którego jest członkiem.

Kwalifikacje wolontariusza

W świetle art. 43 *Ustawy* wolontariusz wykonujący świadczenia wymagające określonych kwalifikacji bądź spełnienia stosownych wymagań wynikających z odrębnych przepisów, powinien takie kwalifikacje mieć lub spełniać te wymagania. W przypadku gdy do wykonywania pewnych zadań przepisy prawa wymagają odpowiednich badań czy ukończenia kursów, wolontariusz przed rozpoczęciem działania powinien spełnić określone prawem wymogi. Tym samym wolontariusz ma mieć takie same kwalifikacje, jak osoba wypełniająca te obowiązki w ramach świadczonej pracy. Niektórych czynności nie mogą wykonywać osoby niemające odpowiedniego przeszkolenia czy kwalifikacji, nawet jeżeli miałyby wykonywać je za darmo. Przepis ten obejmuje także wykonywanie obowiązków zarezerwowanych wyłącznie dla osób zatrudnionych na stanowisku nauczyciela na podstawie *Karty nauczyciela*. W przypadku pozostałych świadczeń wolontariusz nie musi legitymować się określonymi kwalifikacjami, ale dyrektor przedszkola może stawiać pewne wymagania w tym zakresie.

Niezbędna dokumentacja

Z wolontariuszem należy zawrzeć porozumienie, w którym określa się zakres, sposób wykonywania oraz czas współpracy. Nie można zapomnieć o wskazaniu w porozumieniu zakresu zobowiązań, spoczywających na podmiocie korzystającym z pracy wolontariusza oraz warunkach rozwiązania współpracy.

Ważne!

1. Porozumienie może być zawarte w formie ustnej. Jednak w sytuacji, gdy świadczenia będzie wykonywane przez wolontariusza dłużej niż 30 dni, konieczne jest zawarcie porozumienia w formie pisemnej.

2. W przypadku niepełnoletnich wolontariuszy, niemających pełnej zdolności do czynności prawnych, do zawarcia porozumienia niezbędne będzie wyrażenie zgody przez ich przedstawicieli ustawowych.
3. Na podstawie art. 44 ust. 2 *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*, wolontariusz ma prawo zażądać od przedszkola korzystającego z jego pracy zawarcia na piśmie treści porozumienia oraz domagać się wydania pisemnego zaświadczenia o wykonanych świadczeniach.
4. Zgodnie z przepisami *Kodeksu cywilnego* wolontariusz, który zobowiązał się do wykonania określonych świadczeń, pozostaje wobec korzystającego z nich przedszkola dłużnikiem do czasu ich spełnienia.
5. Potwierdzenie wykonania tych świadczeń jest konieczne do wykazania, że wolontariusz – dłużnik – wywiązał się ze swoich zobowiązań wobec przedszkola – wierzyciela. Przesądza o tym art. 44 ust. 5 *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*.

Obowiązki przedszkola korzystającego z pomocy wolontariusza

Na przedszkolu korzystającym z pomocy wolontariusza spoczywa szereg obowiązków wynikających z ww. *Ustawy*. Przedszkole jest zobowiązane do poinformowania wolontariusza o przysługujących mu prawach, ciążących na nim obowiązkach oraz zapewnienia mu dostępu do tych informacji – art. 47 *Ustawy*. Ponadto należy:

- poinformować wolontariusza o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami oraz zasadach ochrony przed zagrożeniami; w praktyce przedszkolnej warto zapoznać wolontariusza z zapisami *Rozporządzenia w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach*,
- zapewnić wolontariuszowi – na zasadach dotyczących pracowników określonych w odrębnych przepisach – bezpieczne i higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń,
- w razie potrzeby zagwarantować wolontariuszowi odpowiednie środki ochrony indywidualnej,
- pokrywać koszty podróży służbowych, diet i innych niezbędnych kosztów ponoszonych przez wolontariusza w związku z wykonywaniem świadczeń.

Ubezpieczenie zdrowotne wolontariusza

Niekiedy kwestią zniechęcającą do korzystania z usług wolontariusza jest przekonanie o konieczności opłacania składki na ubezpieczenie zdrowotne w ramach NFZ. Obawa ta nie jest uzasadniona, ponieważ art. 46 ust. 1 *Ustawy* stanowi, że wolontariuszowi mogą przysługiwać świadczenia zdrowotne na zasadach przewidzianych w przepisach o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Nie istnieje zatem obowiązek ubezpieczenia, a jedynie taka możliwość. Dodatkowo, według art. 68 ust. 2 *Ustawy o świadczeniach*

opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, wolontariusza można zgłosić do ubezpieczenia zdrowotnego, jeśli nie jest on objęty ubezpieczeniem zdrowotnym z innego tytułu. W praktyce większość osób podejmujących prace wolontariackie – młodzież szkolna, studenci czy bezrobotni – jest już objęta ubezpieczeniem zdrowotnym.

Ubezpieczenie NNW

Obowiązek ubezpieczenia pojawia się wyłącznie w przypadku, gdy wolontariusz wykonuje świadczenie przez okres nie dłuższy niż 30 dni – art. 46 ust. 3 *Ustawy*. Mowa tu o konieczności zapewnienia ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków, która pojawia się nawet w przypadku, gdy wolontariusz miał już wcześniej wykupioną polisę od NNW. Towarzystwa ubezpieczeniowe często mają w swojej ofercie ubezpieczenia NNW kierowane do wolontariuszy. Jeśli wolontariusz wykonuje świadczenia tylko w określone dni, nie ma potrzeby opłacania ubezpieczenia za całe 30 dni. Natomiast w przypadku wolontariatu wykonywanego dłużej niż 30 dni, nie trzeba zawierać dla wolontariusza polisy od NNW – podlega on ubezpieczeniu na mocy art. 2 ust. 1 pkt 12 *Ustawy o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach*.

Ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej

Warto także rozważyć ubezpieczenie wolontariusza od odpowiedzialności cywilnej, ponieważ w przypadku wyrządzenia przez wolontariusza szkody osobie trzeciej, np. dziecku, odpowiedzialność może ponosić przedszkole. Stosowane są wówczas ogólne przepisy o odpowiedzialności wynikające z *Kodeksu cywilnego*. Ubezpieczenie od OC wolontariusza nie stanowi jednak obowiązku wynikającego z przepisów prawa.

Wydanie pisemnej opinii o wolontariuszu

Po wykonaniu świadczeń wolontariusz może ubiegać się o wydanie przez przedszkole pisemnej opinii na swój temat – art. 44 ust. 3 *Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. Zgodnie z przepisami przedszkole nie ma obowiązku wydania opinii, nawet jeśli wolontariusz wystosuje odpowiedni wniosek do dyrekcji. Ostateczna decyzja o wydaniu opinii leży po stronie przedszkola.